

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 26 februari 1916 kl. 12 m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av särskilda motioner om ändrad lydelse av § 13 b) i förordningen om kommunalstyrelse på landet, § 29 mom. 1 b) i förordningen om kommunalstyrelse i stad, § 24 d) i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd och § 10 b) i förordningen om landsting.

Närvarande: herrar Edén, Clason, Hellberg, K. J. Ekman, von Geijer*, Olof Olsson, von Bahr, von Zweigbergk, greve Alexander Hamilton, C. Fr. Beckman*, Gullberg*, Larsson i Västerås, Magnusson i Tumhult, Hildebrand*, Kropp, Karlsson i Mo, Sterne, Magnusson i Kalmar, Bogren och Gustafsson i Brånsta.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I fyra särskilda, inom andra kammaren väckta motioner, nr 138, 139, 140 och 141, har herr *E. A. Nilson* i Örebro hemställt:

1:o »att riksdagen för sin del må besluta, att § 13 punkten b) i Kungl. Maj:ts nådiga förordning om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

b) den som är i konkurstillstånd;
-----»

2:o) »att riksdagen för sin del måtte besluta, att § 29 mom. 1 b) i Kungl. Maj:ts nådiga förordning om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 må erhålla följande ändrade lydelse:

 b) den som är i konkurstillstånd;
 -----»

3:o) »att riksdagen för sin del måtte besluta, att § 24 punkt d) i Kungl. Maj:ts nådiga förordning om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd må erhålla följande ändrade lydelse:

 d) den som är i konkurstillstånd;
 -----»

4:o) »att riksdagen för sin del måtte besluta, att § 10 punkt b) i Kungl. Maj:ts nådiga förordning om landsting den 21 mars 1862 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

 b) den som är i konkurstillstånd;
 -----»

Till stöd för sin förstnämnda hemställan har motionären anfört följande:

»Den, som till borgenärer all sin egendom avträtt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han från deras krav befriad är, är icke valbar till ordförande eller vice ordförande i kommunalstämma, ledamot eller suppleant i kommunalnämnd, kommunalfullmäktig, stadsfullmäktig, landstingsman eller ledamot i kyrkoråd eller skolråd.

Avsikten härmed har uppenbarligen varit, att man velat äga en viss garanti, att personer, som erhålla sådana förtroendeuppdrag, skola äga ekonomisk självständighet. Däremot kan det ej gärna hava varit meningen, att en person, som någon gång i tiden nödgats avträda all sin egendom till sina borgenärer, av den anledningen skulle för all framtid vara för omförmälda uppdrag olämplig.

Exempel gives då val av personer, som åtnjutit allmän aktning och förtroende inom ett samhälle och av samhället hedrats med förtroendeuppdrag, ja, kanske med heder innehaft förtroendeuppdrag under flere år, upphävt av angivna orsak då besvär över valet anförts. Ingen hade vid valtillfället en tanke på att personen i fråga 15 å 20 år tillbaka i tiden avträtt sin egendom till sina borgenärer, men en beskäftig »valmakare» erinrar sig förhållandet sedan valet ägt rum. Han anför besvär över valet och valet måste upphävas, då personen icke vid valtillfället var valbar.

Ur samhällelig synpunkt synes det ej föreligga något behov att berörda bestämmelser oförändrade kvarstå. Däremot kan anföras fall, då det varit till olägenhet. Ur medborgerlig synpunkt synas bestämmelserna vara obilliga och orättvisa.

Återstår då att finna en bestämmelse, som ur samhällelig synpunkt ger nödig garanti för ekonomisk självständighet utan att ur medborgerlig synpunkt vara obillig eller orättvis. Det erbjuder helt naturligt stora svårigheter för en lekman att kunna rätt avväga den. Valrätten till andra kammaren suspenderas under den tid den eljest valberättigade befinner sig under konkurs. Utan att vilja göra gällande att den bestämmelsen bör oförändrad träda i stället för den nu gällande, är jag likväl, då jag härom nu väcker förslag, övertygad om, att vederbörande utskott inom denna ram skall kunna finna en lämplig formulering.

Slutligen vill jag uttala, att det allmänna förtroendet, som ju är förutsättningen för erhållandet av ett förtroendeuppdrag varom här är fråga, alltid synes förbli den väsentligaste garantien.»

Motionären har hänvisat till det här ovan anförda såsom motivering även för motionerna nr 139, 140 och 141.

Sedan gammalt ha konkursgäldenärer ansetts diskvalificerade för åtskilliga offentliga förtroendeuppdrag. I konkursstadgorna den 26 augusti 1773 och den 28 juni 1798 funnos intagna bestämmelser av innehåll, att ingen gäldenär, vilken begärt få egendomen avstå och icke på laga skäl ifrån borgenärernas vidare krav och tilltal genom laga kraftvunnen dom full befrielse vunnit, skulle själv få deltaga i eller komma under omröstning vid val, som medborgerligt förtroende utmärker och publique förrättningar innebär. I 1810 års riksdagsordning stadgades, att »till riksdagsman må ej i något stånd

Historik.

godkännas en person . . . som, efter ingiven cessionsansökning och utfärdad proclama, icke blivit från sina borgenärens krav genom laga dom befriad». Enligt då gällande konkurslag, 1798 års stadga, kunde en konkursgäldenär genom dom befrias från borgenärernas krav, ifall vissa oförvållade olyckor föranlett hans obestånd (§ 14 mom. 1). En dylik dom skulle alltså upphäva konkursens diskvalificerande verkan.

Genom ändringar i konkurslagstiftningen avskaffades nyssnämnda förmån för konkursgäldenär att kunna genom dom vinna befrielse från skulder. Därigenom kom riksdagsordningens stadgande att i viss mån sväva i luften. I anledning av en vid riksdagen 1834—1835 väckt motion, tillstyrkte konstitutionsutskottet en ändring i § 18 riksdagsordningen. Utskottet erinrade om, att 1830 års konkurslag icke kände något fall, då gäldenär kunde genom dom frikallas från borgenärernas krav, utan fordrade »i 45 §, det gäldenär skall inför rätten styrka, att han till fullo förnöjt sina borgenärer, för att vara fri från allt vidare ansvar». Den åberopade paragrafen i konkurslagen handlade emellertid endast om vårdslös och bedräglig gäldenär, vilket utskottet synes ha förbisett. Den var nämligen av följande lydelse: »Vårdslös eller bedräglig gäldenär njute ej avträdesförmån för den skada han av olyckor haft, som i 39 § sägs. Sådan gäldenär må ej heller sedan i allmän tjänst eller förrättning nyttjas, eller taga del i val, som medborgerligt förtroende utmärka, eller därvid själv komma under omröstning, eller på börsen sig visa. Styrker vårdslös gäldenär inför rätten, att han sina borgenärer till fullo förnöjt, vare han ifrån allt vidare ansvar fri: Sker det sedan han fängelsestraffet undergått, varde han dock i medborgerligt anseende återställd.» Genom den ändring i riksdagsordningen, som vid nyssnämnda riksdag antogs vilande och därefter blev lag, fick § 18 följande lydelse: »Till riksdagsman må ej i något stånd godkännas en person . . . som, efter gjord cession och utfärdad proclama, icke, på sätt lag förmår, visa gitter, att han från sina borgenärens krav fri är . . .»

Det torde av det sagda framgå, att den formulering, som § 18 i riksdagsordningen sålunda erhöll, blev till sin innebörd strängare, än vad konkurslagens motsvarande stadgande i och för sig gav anledning till. Samma formulering har sedan med ringa jämkning bibehållits och bl. a. upptagits i kommunallagarna 1862, varvid uttrycklig hänvisning i motiven gjordes till riksdagsordningen. Det

kan anmärkas, att den 1866 antagna riddarhusordningen i § 9 mom. 2 erhållit en mindre sträng avfattning.

Då olika författningar förklara den person obehörig för vissa medborgerliga förtroendeuppdrag, som »till borgenärer all sin egendom avträtt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han från deras krav befriad är», så innebär detta tydligen, att den en gång inträffade konkursen diskvalificerar gäldenären även efter det konkursen avslutats enligt konkurslagen. Endast för den händelse konkursen blivit nedlagd på den grund, att överenskommelse träffats med borgenärerna (§ 94 konkurslagen) eller gäldenären erhållit ackord eller eljest kan visa sig ej vidare häfta i skuld för någon i konkursen bevakad och godkänd fordran, är valbarhetsvillkoret uppfyllt. Såsom motionären anført, kan det därför inträffa, att en person diskvalificeras för medborgerligt förtroendeuppdrag på grund av en längesedan avslutad konkurs. Även om gäldenären skulle ha till fullo förnöjt sina borgenärer eller om fordringarna på grund av t. ex. preskription eller preklusion skulle ha förlorat sin fulla giltighet, läser det i många fall vara omöjligt för gäldenären att styrka detta. Härtill kommer, att någon myndighet icke finnes, inför vilken en person, som önskar erhålla visshet om sin valbarhet, kan före valet få till stånd en prövning av de bevismedel, han kan vilja förete till styrkande av sin frihet från borgenärernas krav. Prövningen måste ske i sammanhang med själva valförrättningen, en utväg, som är så mycket mindre tillfredsställande, som denna prövning i många fall kan tänkas bliva omfattande och invecklad.

Redan den omständigheten, att bevisningssvårigheterna göra det ifrågavarande valbarhetsvillkoret ännu strängare än det i sig själv är, utgör enligt utskottets mening ett skäl för en lagändring. Men även fränsett detta, synes det utskottet oriktigt, att en person, som omfattas av sina valmäns förtroende, skall fränkännas behörighet till ett medborgerligt uppdrag endast på grund därav, att han en gång befunnit sig i konkurstillstånd. Det förtjänar ock påpekas, att ämbets- och tjänsteman, vars egendom blivit avträtt till konkurs, kan, enligt 31 § konkurslagen, återinträda i utövningen av sin tjänst fyra månader efter inställelsedagen, eller, med samtycke av vederbörande myndighet, även tidigare.

En lagändring i den av motionären angivna riktning bör alltså enligt utskottets mening äga rum. En sådan bör givetvis utsträckas även till de särskilda författningarna angående kommunalstyrelse i

*Utskottets
yttrande.*

Stockholm (§ 15) och angående kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm (§ 26). Emellertid läser motionärens förslag till formulering av lagtexten icke kunna oförändrat antagas. I samtliga de kommunala författningar, varom här är fråga, finnes nämligen också uppställt i ett särskilt moment ett valbarhetsvillkor av innehåll, att *den som ej råder över sig och sitt gods*, icke kan väljas till de olika förtroendeuppdragen. Sistnämnda uttryck omfattar i själva verket även konkursgäldenärer och syftar därjämte på personer, som stå under förmynderskap. Ett moment av den innebörd, motionären föreslår, kan alltså icke upptagas i resp. lagrum utan jämkning av ordalagen i det nu berörda momentet. Den närmast till hands liggande lösningen synes vara att upptaga i de kommunala författningarna de ordalag, som användas i riksdagsordningen, § 16. Där stadgas, att valrätt till andra kammaren ej tillkommer »den, som står under förmynderskap eller är i konkurs-tillstånd». Detta uttryck skulle i kommunalförfattningarna kunna uppdelas på två moment, varigenom rubbningen i de nuvarande lagrummens indelning bleve den minsta möjliga.

Då emellertid även denna lösning av frågan möjligen kunde böra underställas en mera ingående granskning än den, som från utskottets sida kunnat ägnas densamma, har utskottet funnit sig böra föreslå, att saken hänskjutes till Kungl. Maj:ts omprövning, helst som därigenom möjlighet skulle beredas till samtidig ändring av även övriga författningar, vari nu ifrågavarande diskvalifikationsgrund finnes uttryckt i samma ordalag, såsom riksdagsordningen, § 26; rättegångsbalken kap. 1 § 2; lag den 18 april 1884 angående tillsyn å förmyndares förvaltning, § 4; lag om folkskoleväsendet i vissa städer den 25 juni 1909, § 5. Utskottet känner sig förvissat därom, att Kungl. Maj:t skall kunna ägna denna fråga en skyndsam behandling, så att något väsentligare dröjsmål icke behöver föranledas genom dess hänskjutande till Kungl. Maj:t, utan den eventuellt kan föreläggas redan nästkommande riksdag.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen, med anledning av herr E. A. Nilsons ifrågavarande motioner, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning låta utarbeta och för

riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att den omständighet, att en person varit i konkurstillstånd och ej, på sätt lag förmår, gitter styrka, att han är från borge-närernas krav befriad, icke må utgöra hinder för hans väljande till sådana kommunala förtroende-uppdrag, vilka han enligt nu gällande lag icke är behörig att mottaga.

Stockholm den 23 februari 1916.

På utskottets vägnar:

NILS EDÉN.

Reservation

av herr *K. J. Ekman* emot viss del av utskottets motivering.
